

sponse. The basic idea of Sufism, which appeared as an attempt to improve the moral life of the people, the establishment of wind needs philosophy elevation to achieve perfection and truth. As long as man thinks, trying to achieve the moral regeneration, fights for truth, interest in Sufism is not reduced.

**Keywords:** order, method, target contrast, Ghazali privacy.

**Зарганаєва І.З.**, доктор філософії з філософії, старший науковий співробітник відділу Релігієзнавства і філософських проблем культури, Інститут філософії та права НАН Азербайджану (Азербайджан, Баку), iradazargan@gmail.com

#### Методологічні відмінності в суфізмі: Газалі і Халватія

Сім рівнів “очищення духу” і загальна мета виховання у вченні Газалі і “Халватія” близькі, але методи дослідження різняться за змістом і назвам. За своєю сутністю і змістом суфізми і сьогодні актуальний, маючи соціально-суспільне звучання. Основна ідея суфізму, що з’явився як спроба удосконалення морального життя людей, духових потреб створення філософії піднесення до досконалості і досягнення істини. Поки людина розмірковує, намагається досягти морального відродження, бореться за істину, інтерес до суфізму не зменшиться.

**Ключові слова:** орден, метод, мета, відмінність, Газалі, усамітнення.

\* \* \*

УДК 165.74

#### Матвієнко І. С.

кандидат філософських наук, асистент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), malushka20@ukr.net

#### СУЧАСНА РЕЛІГІЙНО-СОЦІАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ ЛЮДИНИ В СВІТІ (ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД Е. ФРОММА)

Сучасна глобалізована людина все частіше замислюється над місцем її в світі. Розвиток наук зумовлює до пошуку відповідей на питання про її існування та гармонію тіла і душі. Особистість сама впливає на соціально-економічну структуру саме таким чином суспільство змінюється і функціонує природно. Як людина, так і суспільство не є статичними, тому що кожен з них представляє собою постійно змінний елемент, який не є сталим. Якщо змінюється один, то обов’язково ці зміни впливають на іншого. Для побудови нового суспільства науковці виділяють два можливі шляхи: по-перше, якщо змінити устрій держави, то і відповідно особистість та її психічний стан змінюється і ми отримуємо нове суспільство з новими стереотипами, але в цьому варіанті дуже багато “але”. Який масштаб змін потрібні були б в суспільстві, щоб так вплинути на свідомість усього кола людей, які входять до нього? По-друге, якщо змінити психічний стан людей, то і відповідно відбуваються зміни в суспільстві загалом. Але одразу виникає інше питання чи дійсно змінюється устрій суспільства загалом, якщо змінити тільки психічні риси людини з цього суспільства? Надалі спробуємо дати відповіді на ці запитання.

**Ключові слова:** людина, особистість, суспільство, соціальність, релігія.

Сучасна глобалізована людина все частіше замислюється над місцем її в світі. Розвиток наук зумовлює до пошуку відповідей на питання про її існування та гармонію тіла і душі. Поліфонічність людської особистості змушує нас відкривати все нові та нові її грані. Людина, яка прагне до постійного розвитку, як діамант, який розкриває суспільству все нові грані свого буття та намагається показати взаємодію зі світом, створюючи особливий тип взаємодії. Саме тому ця проблема “людини – суспільство” є надзвичайно актуальною в зв’язку з останніми подіями, які відбуваються в Україні. Можливо саме варіант виходу з економічної та духовної кризи, який запропонував Е.Фромм, ще в ХХ ст. для США є можливим для здійснення його на теренах України.

Теоретико-методологічними засадами дослідження є поєднання принципів логічного та історичного підходів, що дає змогу розкрити головні історико-філософські ідеї в системі неофройдизму, репрезентованих таким автором, як Е.Фромм, а також, В.Добреньков, П.Куртц, Э.Ласло, С.Саллівен, Г.–К. Уэллс, З.Фройд, К.Хорні, К.Шварцман, К.Юнг. Щодо проблеми суспільства та взаємодії людей в ньому, то варто зазначити В.И. Добренькова, И.В. Егорова,

Э.Ласло, А.И. Титаренко, К.Г. Уэллса та К.А. Шварцмана.

Основним завданням даного дослідження є спроба віднайти шляхи виходу з духовної та економічної кризи досліджуючи філософський та психологічно-соціальний доробок відомого філософа, психолога, соціолога та політика Еріха Фромма.

Людина сучасного типу мислення починає пошук взаємозв’язку між особистими внутрішніми змінами в суспільстві. Еріх Фромм відомий неофройдист та дослідник проблем взаємодії людини та суспільства пише в своїй роботі ““Володіти” чи “існувати””: “Результат взаємодії між індивідуальною психікою та соціально-економічною формацією я називаю соціальним характером, або особистістю. Соціально економічний устрій формує особистість таким чином, що вона бажає робити, те, що їй потрібно робити” [1, с. 204]. Таким чином, виникають глибинні зміни в душі людини і вона починає на зміну старих ідолів шукати нові, які б ґрунтувалися на “любові та вірності” [1, с.203]. Особистість сама впливає на соціально-економічну структуру саме таким чином суспільство змінюється і функціонує природно. Як людина, так і суспільство не є статичними, тому що кожен з них представляє собою постійно змінний елемент, який не є сталим. Якщо змінюється один, то обов’язково ці зміни впливають на іншого. Для побудови нового суспільства науковці виділяють два можливі шляхи: по-перше, якщо змінити устрій держави, то і відповідно особистість та її психічний стан змінюється і ми отримуємо нове суспільство з новими стереотипами, але в цьому варіанті дуже багато “але”. Який масштаб змін потрібні були б в суспільстві, щоб так вплинути на свідомість усього кола людей, які входять до нього? По-друге, якщо змінити психічний стан людей, то і відповідно відбуваються зміни в суспільстві загалом. Але одразу виникає інше питання чи дійсно змінюється устрій суспільства загалом, якщо змінити тільки психічні риси людини з цього суспільства? Надалі спробуємо дати відповіді на ці запитання.

Однією з найголовніших функцій особистості в суспільстві є задоволення глибинних внутрішніх потреб – це є, на думку Фромма, потреби в релігійних почуттях. Але потрібно розуміти, що під “релігійністю” слід розуміти: “будь-яку систему ідей, цінностей, образів поведінки, яка приймається певною групою і дає кожному окремо життєві орієнтири і об’єкти поклоніння” [1, с. 206]. Екзистенційною потребою людини є релігійність, яка стимулює розвиток особистості, реалізацію власних здібностей та інше. Фромм пише: “Людина – це такий біологічний вид, як і шимпанзе, коні чи ластівки. Кожен вид можна визначити набором анатомічних і фізіологічних ознак та характеристик. З біологічною точки зору в людині все побудовано гармонійно [1, с. 208]. На думку відомого неофройдиста до біологічних характеристик слід додати ще не менш важливі – психологічні, поєднання одних з іншими створюють, ті умови за яких відбувається еволюція людського виду. Це почалось, коли інстинктивна поведінка досягла свого мінімуму, а розвиток мозку – свого максимуму. Людина обдарована такими якостями, які ніколи не були притаманні тваринному світу – самосвідомістю, розумом та фантазією. Найголовнішою

ознакою, яка притаманна людині є світогляд, який формується за допомогою картини світу, яка її оточує. Саме за допомогою світогляду людина створює свою систему координат за допомогою, якої вона знаходить своє місце в світі. Але не можна сказати, що світогляд є єдиним, для повноцінного існування людині потрібна ще й ціль, до якої вона прагне. Для тварини ці проблеми не постають вони користуються лише інстинктами, людина використовує мозок, який дає нам можливість уявляти деякий хід наших наступних дій, також у людини є можливість вибору, на протипагу тваринному світу.

Соціально-економічний устрій, структура особистості та релігійна система невідривно пов'язані між собою. Якщо релігійна система не відповідає пануючому соціальному типу або якщо вона протирічить установленій практиці, то це є ідеологія. "Релігійні" почуття складають основу всіх великих релігій. Однак з часом ми можемо спостерігати, особливо в сучасному світі, розрив між особистим релігійним відчуттям та основами великих релігій. Формується дуже велика прірва між людиною, яка є релігійною та людиною, яка вірить в великі релігії, саме тому виникають люди, які на мають релігійного почуття і при цьому вважають себе Богом.

Дуже довгий час релігія виступала як ідеологія, яка вимагала підкорення церкві та поклоніння їй, але не звертала увагу на особистісні трансформації в духовному житті кожної людини, її переконання та переживання. Зазвичай в історії виділяють два етапи християнізації Європи, перший при Константині – Римська імперія, і справжнє, яке охопило вже всю Європу в XII–XVI ст., коли церква намагалася взяти під контроль усі сфери людського життя та навіть втручалася в політичні справи. В цьому гуманістичному, анти-авторитарному русі дуже велику роль зіграв містицизм, який досяг свого апогею в епоху Майстра Екхарта та величезний вплив проповідників особливо єретиків та сектантів. З часом, та інколи в супереч релігії, на місце розуму приходять маніпуляційний інтелект, а індивідуалізм переростає в егоїзм. Фромм пише: "Як би не відрізнялись концепції віри, одна ознака характерна всім векторам християнства – це віра в Ісуса як Христа-Спасителя, який віддав життя своє заради любові до ближнього. Він був героєм любові, героєм без влади, який не хотів правити, який був проти насилля, який нічим не хотів володіти. Ісус звертався до сердець людей, навіть якщо з точки зору розуму його слова звучали, більш-менш, наївно" [1, с. 215–216]. На протипагу, християнському "мученику", в історії Європи протиставляється ідеал іншого Бога – язичницького. Для якого постають зовсім інші цілі – такі, як завоювання, перемоги, руйнування та грабування. "Його життя наповнене такими цінностями, акцентує увагу Е.Фромм, як честь і слава, сила і влада, і неперевершеність в мистецтві убивати... Для язичницького героя цінність чоловіка – в фізичній силі та здібності володарювати, саме тому він з легким серцем помирає в хвилини перемоги на полі бою" [1, с. 216].

Якщо для християнства характерним є категорія "бути", яка є синонімом слова віддавати, ділитися, то для язичництва – "володіти", тобто підкорювати та пригнічувати. Отже, якщо ми поглянемо на багатьох наших співвітчизників та політиків, то можемо з

впевненістю сказати, що для них характерним є саме поведінка "язичницького героя". Історія Європи та Америки дає нам приклад не християнського відношення до інших людей та націй, а якраз є прикладом постійної боротьби за гроші, славу та владу; кожен намагається володіти більшим, щоб йому було підкорено більше людей, намагається показати свою неперевершеність над іншими. Саме це є прикладом язичницького чоловіка, для якого гармонійним існуванням в світі є боротьба та перемога. А той, хто не є борцем – не є справжнім чоловіком, і є відповідно слабкою людиною. Не має потреби доводити, що вся історія Західного світу це історія воїн та насильства, то можливо треба спробувати змінити такий стан речей? Змінити те, що з часом віра в Ісуса Христа перетворюється на віру в ідола, або на дань традиціям, і з кожним роком істинно віруючих та духовно сильних людей, які вірять і користуються десятками заповідями стає все менше. Але, на думку Фромма, "людина все ж наділена такою глибинною потребою в любові, що ми неодмінно маємо почувати відчуття провини, якщо відносимося до інших людей по принципу "Людина людині вовк". Саме тому ілюзорна віра в любов допомагає нам в якійсь мірі заглушити в собі біль від без-свідомого почуття вени в тому, що ми проживаємо життя без любові" [1, с. 220].

Після Середньовіччя розвиток теологічної та філософської думки пов'язують з двома характерними напрямками прихильники яких постійно сперечаються між собою. Перший, який відображений в християнських та теологічних рукописах – це християнська духовна традиція, та другий, представники якого відстоювали поклоніння кумирів, яка розвинулась в релігії "кібернетизму та індустріалізму" (Фромм) – це язичницька антигуманістична традиція. Гуманістична епоха Відродження звертала увагу на духовний стан людини та її гідність, чого дуже часто не вистачає сучасному світу, людство – це єдина сукупність людей, яка має прагнути до ще більшого поєднання між собою, та включати в себе релігію та політику.

Надалі епоха Просвітництва по іншому трактує гуманізм, і пропонує певну відповідність релігійним принципам. Щодо язичництва, то на протязі всього розвитку гуманізму воно завжди поруч. Пропонуючи новий вид релігії – "релігію виробництва". Кожна людина не залежно від того до якого напрямку вона належить бажає по відношенню до себе милосердя з боку іншого та справедливості.

Зміни в суспільстві, які ми могли спостерігати наприкінці XIX ст. та в XX ст. залишили свій відбиток на структурі особистості. Фромм зазначає з цього приводу: "Тип особистості який ґрунтується на авторитарності (на принципах збагачення та примушування – підкорення), почав складатися в XVI ст. і до XIX ст. був домінуючим (в усякому разі серед представників середнього рівня достатку); але при капіталізмі він отримав серйозну ін'єкцію з рисами ринкового характеру, поступово ці риси змішалися, а в якійсь момент ринкова особистість витіснила всі інші" [1, с. 225]. Під "ринковою особистістю" Фромм розуміє людину, як товар, і завжди оцінює себе в грошовій одиниці. Успіх кожної людини залежить від того наскільки вона вміє себе вигідно продати. Така особистість не має почуттів вона

не вмiє кохати та ненавидiти, адже цi почуття заважають їй приймати правильнi рiшення з приводу успiшного продажу, покупки або обмiну себе як товару. Точнiше кажучи, як пише Фромм: “почуття заважають iндивiду функцiонувати в алгоритмi “мега–машини” частиною, якої вiн являється” [1, с. 228]. Таким чином виходить, що “ринкова особистiсть” далека вiд усього, i в першу чергу вiд себе самої та свого власного я. Формуючи нову релiгiю кiбернетичну, яка спрямована на руйнацiю та знищення, адже з огляду на останнi подiї в свiтi ми не можемо не говорити про те, що людство своїми кроками все ближче наближається до свого знищення, адже якщо ранiше машини служили допомогою людям, то зараз ми спостерiгаємо абсолютно протилежну тенденцiю, коли людина вже стала рабом машин та розвитку, вона грає ту роль, яка їй вигiдна, але при цьому повнiстю вiдмовившись вiд своїх почуттiв та емоцiй. Фромм говорить, i ми не можемо з ним не погодитися, про те, що зараз людина поклоняється iншим богам i найважливишим є бог розрухи. Жодна краiна свiту не вiдмовилась вiд ядерної зброї, i не один завод з виробництва зброї масового знищення не був зачинений. Постає одне єдине запитання навіщо мати ядерну зброю, якщо в подальшому не планувати її використати? I ще одним питанням про яке не можна мовчати, це є проблема екологiчної та економiчної катастроф, адже всi краiни свiту знають про те, що це настане, якщо не почати змiнювати хоч щось, але жодних радикальних дiй не приймається, отже, висновок приходить сам собою, людство прагне до самознищення i якщо не почати змiнюватися вже зараз завтра може не бути.

Звичайно, поширення релiгiї “кiбернетизму” та обезлюднювання особистостi не залишено без уваги, виникає такий напрям як новий гуманiзм, який бере свiй початок в християнствi та в фiлософському гуманiзми, вiд епохи Вiдродження i до Просвiтництва. Деякi сучаснi релiгiйно–фiлософськi гуманiсти намагаються сформувати шляхи виходу людини з кризи особистостi та змiнити мiжособистiснi вiдносини з ринкових на гуманiстичнi. Таких груп Фромм видiляє двi: “Романтики (правi), гадали, що єдиним виходом з положення є те, що становить нестримний “прогрес” iндивiдуалiзму, i закликали повернутися до старих соцiально–економiчних форм (з деякими модифiкацiями)” iншi ж, яких мислитель називає лiвими та говорить про них як радикальних гуманiстiв, вважали, що “економiчний розвиток не можливо затримати, що не можна повернути iсторiю суспiльства назад, i тому спасiння може бути лише в тому, щоб iти вперед i побудувати таке суспiльство в якому людина буде звiльнена вiд вiдчуження, вiд поглинання машинами та вiд дегуманiзацiї” [1, с. 235]. Тобто, новi умови вимагають радикальної психiчної перебудови людини, щоб уникнути економiчної та екологiчної катастрофи. Потрiбна нова етика використання природних ресурсiв та нове вiдношення до природи i вiдчуття турботи про все нам дане заради наступних поколiнь.

Тобто, з огляду на вище сказане, можна зробити висновок, що людство має кардинально змiнити свiй погляд на свiт та природу, людина має спiвпрацювати з природою, а не експлуатувати її. Людськi вiдносини мають будуватися в першу чергу на принципах взаємоповаги, взаємодопомоги та солiдарностi.

Механiзми мають служити на розвиток людства, а не на його знищення. Людина має вiдмовитися вiд максимального, а звернутися до розумного використання всiх земних благ, що в подальшому приведе до здоров'я та благополуччя кожного члена суспiльства. Найвищою цiннiстю для людства має бути припинення страждань та благо для кожного, i суспiльства загалом. I останнє, кожний член суспiльства має бути зацiкавлений в суспiльнiй дiяльностi та приймати активну участь в нiй, адже вiд кожного з нас та наших дiй залежить гармонiйний розвиток суспiльства в якому ми живемо. Не забуваючи при цьому про змiни, якi мають вiдбуватися i на полiтичнiй аренi. Отже, Ерiх Фромм закликає нас до: 1) радикальної вiдмови вiд максимального “володiння”; 2) абсолютної незалежностi; 3) метефiзичного скепсису; 4) “релiгiйностi” без Бога; 5) вимога соцiальної активностi в душі любовi до ближнього та пiдкорення людськiй солiдарностi. Зазначаючи при цьому, що всi цi принципи ми можемо знайти в таких вiдомих системах, як у Будди, К.Маркса, М.Екхарта та А.Швейцера, хоча всi цi мислителi не завжди чiтко визначали всi цi пункти у своїх вченнях [1, с. 248]. Тобто, з огляду на вище сказане, ми маємо зрозумiти, що треба радикально змiнювати себе та свої життєвi принципи заради щасливого життя в розвиненому та гармонiйному суспiльствi на прекраснiй планетi Земля.

#### Список використаних джерел

1. Фромм Э. “Иметь” или “быть” / Эрих Фромм; [пер. с нем. Э.Телятниковой]. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА, 2008. – 314,(6) с. – (Философия. Психология).
2. Фромм Э. Кризис психоанализа: (пер. с англ.) / Эрих Фромм. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА, 2008. – 252,(4) с. – (Философия. Психология).
3. Фромм Э. Психоанализ и этика / Эрих Фромм. – М. : Республика, 1993. – 415 с. – (Б–ка этической мысли). – ISBN 5–250–02353–3.
4. Фромм Э. Пути из больного общества (пер. В.Закса) / Эрих Фромм // Проблема человека в западной философии: Переводы / Сост. и послесл. П.С. Гуревича; Общ. ред. Ю.Н. Попова. – М. : Прогресс, 1988. – 552 с.
5. Фромм Э. Революция надежды / Эрих Фромм; [пер. с англ. Т.Панфиловой]. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА, 2006. – 283,(5) с. – (Классическая и современная проза).
6. Фромм Э. Человеческая ситуация – ключ к гуманистическому психоанализу / Эрих Фромм // Фромм Э. Человеческая ситуация. Пер. с англ. под ред. Д.А. Леонтьева. – М. : Смысл, 1994. – 238 с.
7. Fromm E. Human Nature and Social Theory [Електронний ресурс] / Erich Fromm. – Режим доступу до джерела: <http://www.marxists.org/archive/fromm/works/1969/human.htm>.

#### References

1. Fromm Je. “Imet” ili “byt” / Jerih Fromm; [per. s nem. Je.Teljatnikovoj]. – М. : AST: AST MOSKVA, 2008. – 314,(6) s. – (Filosofija. Psihologija).
2. Fromm Je. Krizis psihoanaliza: (per. s angl.) / Jerih Fromm. – М. : AST: AST MOSKVA, 2008. – 252,(4) s. – (Filosofija. Psihologija).
3. Fromm Je. Psihoanaliz i jetika / Jerih Fromm. – М. : Respublika, 1993. – 415 s. – (B–ka jeticheskoj mysli). – ISBN 5–250–02353–3.
4. Fromm Je. Puti iz bol'nogo obshhestva (per. V.Zaksa) / Jerih Fromm // Problema cheloveka v zapadnoj filosofii: Perevody / Sost. i poslesl. P.S. Gurevicha; Obshh. red. Ju.N. Popova. – М. : Progress, 1988. – 552 s.
5. Fromm Je. Revoljucija nadezhdy / Jerih Fromm; [per. s angl. T.Panfilovoj]. – М. : AST: AST MOSKVA, 2006. – 283,(5) s. – (Klassicheskaja i sovremennaja proza).
6. Fromm Je. Chelovecheskaja situacija – ključ k humanističeskomu psihoanalizu / Jerih Fromm // Fromm Je. Chelovecheskaja situacija. Per. s angl. pod red. D.A. Leont'eva. – М. : Smysl, 1994. – 238 s.

7. Fromm E. Human Nature and Social Theory [Elektronny] reurs] / Erich Fromm. – Rezhym dostupu do dzherela: <http://www.marxists.org/archive/fromm/works/1969/human.htm>.

*Matvienko I.S., PhD, Assistant Professor, Department of Philosophy, National University of Life and Environmental Sciences (Ukraine, Kyiv), malushka20@ukr.net*

#### Modern religious and social orientation of man in the world (philosophical view Erich Fromm)

*Today's globalized people are increasingly thought about it place in the world. The development of science leads to finding answers to the question of its existence and harmony of body and soul. Personality itself affects the socio-economic structure in this way society is changing and functioning naturally. As a person and society is not static, so that each of them is a continuously variable element which is not constant. If you change one, make sure these changes affect the other. To build a new society scholars distinguish two ways: first, if you change the structure of the state, and therefore her personality and mental state of being changed and we get a new society with new stereotypes. Second, if you change the mental state of people, even under the changes in society in general. Existential human need is a religion that encourages personal development, implementation of their own abilities and more.*

**Keywords:** *people, person, society, sociality, religion.*

*Матвиенко І.С., кандидат філософських наук, асистент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природопольовання України (Україна, Київ), malushka20@ukr.net*

#### Современная религиозно-социальная ориентация человека в мире (философский взгляд Е.Фромма)

*Современный глобализованный человек все чаще задумывается над своим местом в мире. Развитие наук стимулирует к поиску ответов на вопросы о существовании и гармонии тела и души. Личность сама влияет на социально-экономическую структуру именно таким образом, общество изменяется и функционирует. Как человек, так и общество не есть статичным, потому что каждый из них представляет собой постоянно изменяющийся элемент, который не есть сталью. Если изменяется один, то непременно эти изменения влияют на другого. Для построения нового общества научные деятели формируют два возможных пути: во-первых, если изменить устрой державы, значит, личность и ее психическое состояние изменяется, и мы получаем новые стереотипы. Во-вторых, если изменить психологическое состояние людей, и соответственно происходят изменения в обществе в общем. Экзистенциальной нуждой человека есть религиозность, которая стимулирует развитие личности, реализацию личных возможностей и другое.*

**Ключевые слова:** *человек, личность, общество, социальность, религия.*

\* \* \*

УДК 17.023:013.73(41)

**Пешев О. О.**

аспірант, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького (Україна, Мелітополь), [oleg\\_peshev@mail.ru](mailto:oleg_peshev@mail.ru)

#### ВНЕСОК Р.С. ПІТЕРСА У РОЗВИТОК АНАЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

*Розглядається внесок Річарда Стенлі Пітерса у філософію освіти, розкриваються основні риси його філософських робіт, що вплинули на становлення та розвиток одної галузі науки. Звертається увага на трактування змісту поняття "освіта" та поняття "реформа". Підкреслюється відмінність між завданнями філософів у вирішенні освітнього питання та завданнями розробки, відкриття та передачі практичних принципів освіти. Також розкривається важливість вивчення слововживання та використання його у аналітичній методичці для освітніх концептів. Дана спроба аналізу концепції освіти є специфічною і має важливе значення не тільки для філософів освіти, а й для етичної теорії в цілому. Дана публікація наголошує на необхідності приділення більшої уваги слововживанню в якості інструмента для концептуального аналізу освітнього процесу, що є необхідним для кращого розуміння сутності освіти і її принципів.*

**Ключові слова:** *філософія освіти, концептуальні схеми, трансцендентний аргумент, освіта, логічні гібриди, етика, шкільна система.*

Коли Р.С. Пітерс почав працювати у галузі філософії освіти, то такої дисципліни у Великобританії фактично не існувало. Філософія освіти не мала безпосереднього зв'язку з класичною філософією і стала більшим, ніж просто історичним дослідженням внеску в освітню думку окремих філософів, починаючи з Платона і закінчуючи Дж.Дьюї. Також це дослідження було в значній мірі відірване від сучасної освітньої політики і

практики, і систематично критикувало навчальні програми, методи навчання або організацію шкільної системи.

Однак, було очевидно, що для розуміння всього цього потрібен був хтось із специфічним філософським підходом, розумінням освіти і необхідності вдихнути нове життя у предмет, а також рекласифікувати філософію освіти в якості інтелектуального напрямку, котрий має практичну значущість.

Філософія-аналітики зазначали, що роль філософії освіти полягає не у тому, щоб розвивати нові педагогічні теорії, а в тому, щоб допомагати розуміти значення вже існуючих. Такий підхід дозволить суспільству більш детально ставитися до педагогічного процесу. Становлення та розвиток аналітичної філософії досліджувалося О.Ф. Грязновим, В.О. Ладовим, В.В. Целіщевим, О.М. Сухановою, Б.Страудом, Н.Решером. Питання співвідношення освіти, розуму та цінностей у філософії освіти Р.С. Пітерса розглядалося Д.Е. Купером, П.Енсліном, Дж.Стьюелом [1; 3; 5].

**Метою** статті є дослідження внеску Р.С. Пітерса у філософію освіти, виявлення особливостей його філософського підходу та трактування поняття "освіта".

Термін "аналітична філософія" став широко розповсюдженим починаючи з 50-х років 20 століття, завдяки праці А.Папа "Елементи аналітичної філософії", у котрій "аналітична філософія" вперше отримала парадигмальне звучання [4, с. 165]. Що ж до ситуації з освітою, то з одного боку погляди таких філософів як Г.Райл і Т.Хейр були домінуючими у освітніх питаннях, котрі пізніше розглядаються у роботах Р.С. Пітерса. З іншого – суперечки навколо нових освітніх практик у початкових і загальноосвітніх школах потребували систематичної уваги та якнайскорішого вирішення [8, с. 32].

У даній ситуації Р.С. Пітерс став саме тією потрібною людиною у потрібний час у потрібному місці. Він був добре ознайомлений і доволі сильно стурбований рівнем розвитку освіти у школах. Однак, також продемонстрував і особисті якості, котрі дали йому можливість відповідати на виклик епохи і присвятити всього себе вирішенню поставлених освітніх завдань. Таким чином, він не тільки кардинально змінив британську філософію освіти, але і створив свою власну програму, котра використовується вже впродовж 20 років і став одним із домінуючих філософів 20 століття [5, с. 10].

Р.С. Пітерс виокремив розвиток філософії освіти і її використання у процесі висвітлення сучасних освітніх ідей. Також необхідно зазначити, що уважне або навіть поверхове читання робіт філософа дає розуміння того, що він прагне позбавити філософію освіти переслідування освітніми принципами, історичними або сучасними. Він запропонував відокремити сучасну філософію освіти від історичних праць такого ж характеру [6, с. 12]. Коли справа доходить до позитивних аспектів природи філософії, професор Р.С. Пітерс обмежує себе деякими загальними індикативними положеннями і визнає той факт, що філософія, подібно до інших теоретичних дисциплін, розвиває нові методи і напрями дослідження.

Чітке формулювання своєї позиції він демонструє у статті "Філософія освіти" і у передмові до своєї роботи